

2.3. ВПРОВАДЖЕННЯ КОНЦЕПТУ "РОЗУМНЕ ВРЯДУВАННЯ" У ПРАКТИКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Чала Н.Д.,

д.н.держ.упр, професор кафедри маркетингу та управління бізнесом Національний університет "Києво-Могилянська академія".

Ключові тези:

Вимоги і стандарти до врядування

Вимірювання якості врядування (що роблять органи влади? яким чином діють? через який ресурс?)

Концептуальне переосмислення значення державного управління
Принципи розумного врядування

Відповідність українського державного управління та місцевого самоврядування принципам Розумного врядування

Посилення глобалізаційних процесів, розвиток ІТ-технологій розширення можливостей особистості надає більшої свободи у прийнятті рішень та мобільності населення. З іншого боку саме **глобалізація висуває вимоги і стандарти до врядування у сфері економіки**, які зумовлені міжнародною торгівлею та інвестиціями.

Вимоги:

- безпеки зумовленої необхідністю запобігання кіберзлочинності, поширенню тероризму, торгівлею людьми;
- соціального забезпечення зумовленого збільшенням кількості біженців, міграційних потоків, зростанням епідеміологічних загроз.

Сьогодні розумне врядування є відповіддю урядів країн світу сучасним викликам і загрозам. Саме *розумне врядування* забезпечує конкурентоспроможність країн у конкурентній боротьбі за залучення інвестицій, підприємницьких ініціатив та представників креативного класу. Це вимагає посилення інституційної спроможності та якості роботи.

У державному управлінні якість забезпечується:

- змістом управлінських рішень (що саме роблять органи влади);
- способом їх реалізації як через офіційні, так і не офіційні інституції (яким чином діють органи влади?);
- ефективністю їх впровадження (за рахунок якої кількості залученого ресурсу створена суспільна цінність).

У 1990-х роках на світовому рівні було **концептуально переосмислено значення державного управління**, як системи інститутів та процесів завдяки яким відбувається взаємодія уряду, організацій громадянського суспільства та приватного сектору з метою реалізації суспільних інтересів, а громадяни та їх групи висловлюють власні інтереси, реалізують свої законні політичні,

Сьогодні розумне врядування є відповіддю урядів країн світу сучасним викликам і загрозам. Саме розумне врядування забезпечує конкурентоспроможність країн у конкурентній боротьбі за залучення інвестицій, підприємницьких ініціатив та представників креативного класу. Це вимагає посилення інституційної спроможності та якості роботи.

економічні та соціальні права, а також балансують між відмінностями^[1, 2, с.84].

Принципи розумного врядування:

- співучасть,
- тяглість,
- легитимність
- прийнятність для людей,
- прозорість,
- сприяння справедливості та рівності,
- здатність до розвитку методів врядування та залучення ресурсів;
- сприяння гендерній рівності,
- толерантність і прийняття різноманітності;
- здатність мобілізувати ресурси задля досягнення соціальної суспільно-значущої мети;
- верховенство права,
- ефективне у використанні ресурсів,
- породжує довіру та повагу,
- відповідальне та підзвітне,
- здатне приймати рішення у відповідності до національних інтересів,
- створює можливості та сприяє реалізації;
- виконує роль регулятора, а не наглядача,
- здатність вирішувати тимчасові складнощі;
- орієнтована на надання послуг^[1].

Здійснення державного управління за вище переліченими принципами наближує країну до досягнення збалансованого розвитку. Отже, виникає питання на скільки українське державне управління та місцеве самоврядування відповідає зазначеним принципам і в який саме спосіб можливе впровадження концепту розумного врядування в Україні.

Задля впровадження принципу розумного врядування в Україні мають відбутися зміни на інституційному, технологічному, бюджетному та нормативному рівнях.

Водночас **кожен із принципів розумного врядування пов'язаний один з одним**. Частково певні зміни вже відбулися:

- бюджет участі,
- електронні петиції

що за своєю суттю є механізмом зворотнього зв'язку з громадянами, врахування їх інтересів, консультацій. Впровадження цифрових технологій у державне управління з одного боку робить його прозорішим, викликає довіру, з іншого боку посилюється загроза кіберзлочинності. Країни Організації економічного співробітництва та розвитку рекомендують урядам впроваджувати політику відкритих урядових даних (Open Government Data^[3]), яка сприяє прозорості, підзвітності, створенню цінності для громадян. Заохочуючи використання та поширення даних, які створюються урядовими структурами, тим самим відбувається сприяння створенню бізнесу, інновацій, зорієнтованих на громадян. Отже, оновлення технології виконання процесів у державному управлінні може підвищити довіру, спростити отримання державних послуг та інших сервісів, а також суттєво скоротити поточні витрати.

Забезпечення тяглості (наступництва) державної політики можливо за рахунок впровадження у практику стратегічного управління, яке має бути підкріплено розробкою технологічних прогнозів – форсайтів та відповідним розподілом бюджетних коштів.

Державний бюджет за своєю суттю зараз є кошторисом витрат держави, розробляється Міністерством фінансів України. Стратегія сталого розвитку Україна 2020^[6] схвалена Президентом України, який формально не має великого впливу на бюджетний процес. Отже, інституційно затверджена стратегія економічного розвитку країни не підкріплюється бюджетними коштами.

Конкуренція політичних сил має топитися довкола способів досягнення стратегічних цілей, але не довкола цілей.

Не зважаючи на те, що зараз на законодавчому рівні передбачена розробка прогнозів, програм економічного та соціального розвитку^[4] та запроваджено трирічний цикл бюджетного планування^[5, стаття 21] тяглість у виконанні державних рішень не відбувається. Державний бюджет за своєю суттю зараз є кошторисом витрат держави, розробляється Міністерством фінансів України. Стратегія сталого розвитку Україна 2020^[6] схвалена Президентом України, який формально не має великого впливу на бюджетний процес. Отже, інституційно затверджена стратегія економічного розвитку країни не підкріплюється бюджетними коштами. Крім того, не передбачена звітність та відповідальність за виконання стратегії. Нормативні документи передбачають звіт Кабінету Міністрів України перед Верховною Радою України, остання може або затвердити цей звіт, або прийняти до відома. Отже, відсутність відповідальності та процедур, які могли би до неї призводити, впливає на характер державних управлінських рішень, які приймаються.

Розробка Стратегії розвитку країни має базуватися на технологічному прогнозі – форсайті та виконуватися із залученням провідних вчених. В її основі має бути аналіз об'єктивної реальності і очікуваних змін, і жодним чином не повинно бути впливу політичної кон'юнктури. Саме такий документ має лягати в основу державного розвитку, політичні сили можуть пропонувати тільки різні методи і механізми досягнення цілей, що зазначені у Стратегії. Конкуренція політичних сил має топитися довкола способів досягнення стратегічних цілей, але не довкола цілей.

Отже, концепт "розумне врядування", який передбачає, що держава стає сервісом, де громадяни є користувачами послуг, а державні чиновники – професійними менеджерами, поступово поширюється в Україні, на приклад впровадження громадських петицій, бюджету участі, тощо.

Автоматизація стандартних процесів надання державних послуг, які можуть бути чітко "алгоритмізовані", сприяє технологічному розвитку країни, забезпеченню прозорості та підзвітності, що може відновити довіру до державних інституцій. У нормативному полі та організаційно мають бути усунуті розбіжності, які було проілюстровано на прикладі бюджетного процесу. Водночас найскладнішою проблемою залишиться відновлення довіри до урядових ініціатив у населення та бізнесу. Державне управління на основі принципів "розумного врядування" потребує суттєвої зміни парадигми світосприйняття громадянами та бізнесом, які мають бути проактивними і соціально-відповідальними.

Список використаної:

1. United Nations Development Program, "Reconceptualizing Governance," Discussion Paper 2 (1997), p. 9. https://www.researchgate.net/publication/265292783_Reconceptualising_Governance.
2. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку./ Жилінська О., Мельничук О., Антонюк Л., Гуменна О., Радчук А., Столярчук Я., Тарута С., Харламова Г., Чала Н., Шнірков О. Львів: Кальварія, 2017. 168 с.
3. Open Government Data. Офіційний сайт Організації економічного співтовариства та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/gov/digital-government/open-government-data.htm>.
4. Закон України № 1602-III від 23.03.2000 "Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>.
5. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/page3>.
6. Указ Президента України № 5/2015 від 12.01.2015 "Про Стратегію сталого розвитку "Україна – 2020" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran10#n10>